

Tündérvár és katakomba

Szabó T. Attila

Ha nem sóalsz, miért siélsz?¹

Hol, hol nem, kitől, kitől nem, helyét, urát nem tudom adni, nemrégiben valahol valaki tollából cikket olvastam a télisport *sízik* szava helyett használt *siel* forma védelmében. A cikkecske írója azon a kettős címen vette pártfogásába az elsőként emlegetett igével szemben (vagy talán csak mellette?) a *siel* igei formát, hogy egyrészt a magyarban a *-z* mellett *-l* igeképző is van, másrészt meg az utóbbi alak olyan általánoson elterjedt, hogy máris a gyakori és széles körű használat polgárjogot szerzett neki a magyar szókészlet kincsestárában.

Minthogy e sorok írója nem érthet egyet a fenti megokolással, kénytelen a kérdésben eltérő véleményyt nyilvánítani.

Maga az ige alapszava, a *si* végső elemzésben norvég eredetű: a „síléc” jelentésű *ski* szónak alkalmasint német közvetítéssel nyelvünkbe átkerült alakja. A norvégban a szó ejtése *si* vagy *shi*; a németbe a szó írott *Schi* alakban került át, de azért a német – a *sch* szokásos ejtése ellenére – *szki*-nek ejti éppen úgy, mint ahogy a franciában és az angolban is ez az ejtés kizárólagos. (Talán a német ejtés nem független éppen a francia és az angol hangalakbeli hatástól.) A magyar sportnyelv azonban, úgy látszik, a német *sch* szokott *s* ejtését követve, a szót *si* írott és ejtett formában vette át. Ebből *-z* képzővel alakult és az ikes igék sorába tagolódott be a *sízik* forma. Nyilván azért kellett *-z* képzős és ikes változat, mert a többi ilyenféle alakban használatos: *biciklizik*, *csónakázik*, *fogócskázik*, *gondolázik*, *görgőzik*, *hajózik*, *hajókázik*, *jógázik*, *hintázik*, *karikázik*, *kocsikázik*, *kosarazik*, *korcsolyázik*, *labdázik*, *ladikozik*, *ródlizik*, *szánkózik*, *szánkázik*, *vtorlázik*, *kerékpározik* stb.

Nem így a *siel* igei képződmény. A magyarban ugyan van mélyhangú alapszóhoz járuló *-(a)l* és magashangú alapszóhoz csatlakozó *-(e)l* igeképzős igénk (pl. *láb-al*, *váll-al*; *fejel*, *mézel*, *tejel*), de egyik képzőforma sem járul **magánhangzóra végződő alapszóhoz**. Nincs és nem is lehet a magyarban – hogy az előbbi példánknál maradjunk – *bicikli-el*, *kocsi-el*, *rodli-el* ige, és merő képtelenség lenne *sóz* helyett *sóal* igei formával élnünk.

Ilyen meggondolás alapján e sorok írója semmiképpen sem helyeselheti a *si-el* igei forma védelmezését. Különböztetve aztán szó fér ennek az igének általános elterjedéséhez is. Magam gyakrabban hallok és olvasom a *sízik* formát és *sízés*, *síző* származékait, mint a *siel*, *sielés*, *sielő* formát. Ez utóbbiakat ha használjuk is –

¹ Szabó T. Attila: *Nyelv és irodalom – Válogatott tanulmányok, cikkek*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1981. 41-42.

megfigyelésem szerint –, a magyarban szokatlan és így kerülendő hangűr (hiátus) feloldásával különben is hangűr-szüntető sarjadékhanggal jobbra *síjel*, *síjelő*, illetőleg *síjelés* alakban ejtik.

Megjegyzendő, hogy szókészlet használatában döntő állásfoglalást jelentő Magyar Értelmező Szótár szerkesztői helytelenítő * jellel sorolták be a szótár címszavai közé a *síel* igét és a *síelés* származékot, tehát ez a szótár is csak a *sízik* és a *sízés* formát minősíti használandónak.²

Jó régen egy elmés versikét olvastam a *síel* és *sízik* kérdéssel kapcsolatban. Játszva fellapozom az emlékezetemben mélyen rögződött forrást. Íme a versike:

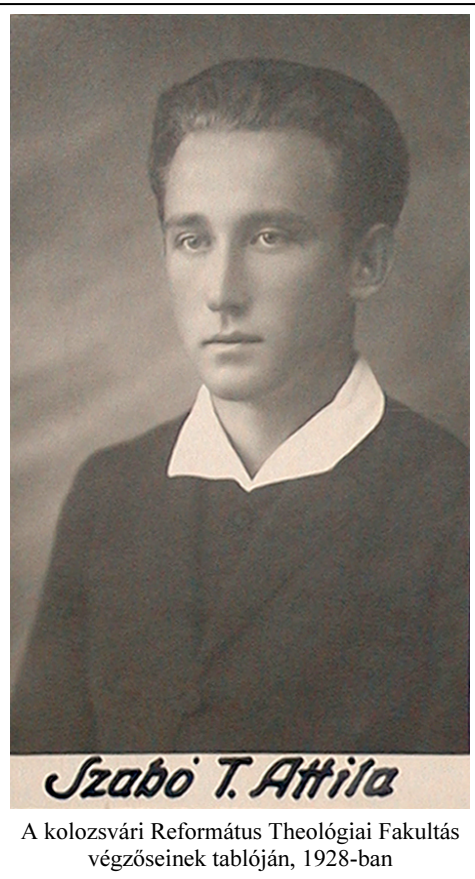
Majd a hideg tud kilelni,
Ha hallom e szót: *síelni*.
Jaj, de botfűlű lehetett,
Kinek nyelvén megszületett.

Mégis mint a ragály terjed,
Óvjad tőle füled, nyelvéd!
Mert monddjad csak: volt olyan tél,
Amikor te *rodlieltél*?

Kinek ténfereg a nyelve,
Maszlaggal van megsóelve,
Maradj hát a magyar íznél,
Sóval sózzál, sível *sízzél*!

Noha a versike névtelen szerzője némi kocsintással képez *rodliel*, illetőleg *sóel* igét a vegyes és mélyhangú szava esetében szokásosan képezhető *rodliel*, illetőleg *sóel* helyett, mégis az előbbieken mondottak után e cikkecske címét ismételve, magam is kérdezem:

Ha nem *sóalsz*, miért *síelsz*?

Ezzel a humoros írással emlékezünk Szabó T. Attilára születésének századik évfordulóján.

² A *Magyar Értelmező Kéziszótár* 1992-es kiadása a *síel* szót már * helytelenítő jel nélkül közli, jelentését viszont még mindig a *sízés* szavunknál adja meg (Szerk.).

A Biblia a magyar irodalomban

Tóth Árpád

Hegyi beszédek fele

Még van, hogy bennem horgadozva, fájva
Dal indul, sír a kedvem szárazfája,
Csöndes cigány, megpengetem a nyűtt,
Bús hegedűt.

Ebből immár alig lesz édes ének,
Üdvözetlül a költő édesének,
Nehéz hang érdesíti itt-amott
A futamot.

Ökörnyál csillog künn az őszi aljban,
Egy-egy deres szál csillog már a hajban,
Elszállt az élet, a nóta se hű,
Vén hegedű!

Bár hangja dadogóbb és fénye ritka,
De – érzed? – mélyebb, s – érzed? – több a
titka,
S nemcsak magad fájsz benne, de a tág
Egész világ!

De hajh, ez már nem az az ifju bánat,
Mely csupa kély volt s édesedve támadt,
Mint holdsütötte halk hangszeren át
Szűrt szerenád.

Víg füstölőszert, lágy rímet halomba
Hasztalan szórok lobogni dalomba,
Sercegve gyúlnak, dérvért venyigék,
A tört ígék.

De ne bánd, ha már nem tudod a régít,
Sírd az ujat, óh, az is kielégít,
Nem édes, nem tüzes, nincs benne báj,
De jó, ha fáj!

S mintha olykor a gyarló földi dalban
Hangját próbálná halaványan, halkan,
Valami égből üzent, messzi szép
Hegyi beszéd.

Ne bánd hát, hogyha horgadozva, fájva,
Dalokba kezd a kedved szárazfája,
Lelkem, csöndes cigány, pengesd a nyűtt
Vén hegedűt!

Ezzel a verssel emlékezünk Tóth Árpádra születésének 120. évfordulóján.